

Pravdivá osveta ako základ sociálneho myslenia

Rudolf Steiner

prvý krát zverejnené v časopise „Trojčlennosť sociálneho organizmu“ v decembri 1919 z nemeckého originálu preložil Andrej Szolgay

Rastie počet ľudí zdôrazňujúcich, že zo sociálneho chaosu súčasnosti sa dá dostať len obratom myslenia a cítenia smerom k duchovnu. Mnohých k tomu priviedlo sklamanie, ktoré priniesli „národohospodárske“ idey stavajúce svoje základy na výrobe a prerozdelení materiálnych statkov.

Jasne vidno, ako takéto vyznanie ducha v našej dobe pôsobí neveľmi plodne. Zlyháva pri vytváraní národohospodárskych náhľadov, pretože samotným poukázaním na ducha ich nedosiahne. Toto poukázanie na ducha spočiatku vyjadruje len nejakú potrebu, avšak je bezradné, ak má hovoriť o uspokojení tejto potreby. V tejto skutočnosti by sa mala rozpoznať úloha súčasnosti. Človek by sa mal pýtať: Prečo práve tí, ktorí považujú nejaký obrat k duchu za nutný pre sociálny život, o tom len hovoria a nejdú ďalej? Prečo neprejdú k tomu, aby národohospodárske myslenie skutočne preduchovníli?

Odpoveď na túto otázku je možné získať pozorovaním vývoja myslenia v rámci civilizovaného ľudstva modernej doby. Osobnosti, ktoré na základe vzdelania svojej doby prenikli k nejakému svetonázoru, považujú za znamenie svojej vyššej „duchovnej kultúry“ hovorenie o niečom „nepoznatelnom“ za vecami. V širokých vrstvách sa premenil na populárnu vieru názor, že o „podstate vecí“ a o „neviditeľných základoch viditeľných vecí“ môže hovoriť len neobjektívny človek. Takéto zmýšľanie je vo vzťahu k poznaniu prírody po istú dobu udržateľné. Prírodné javy sú nám ponúkané ako niečo dané – a aj ten, kto nechce nič vedieť o bádani po ich príčinách, môže ich popísať a tým dôjsť k istému obsahu svojho myslenia.

V národohospodárskych záležitostiach však musí uvedené zmýšľanie zlyhať, pretože tam sú javy vytvárané až prostredníctvom ľudí a požiadavky vychádzajú z ľudských duší. V ľuďoch však žije ako podstata práve to, k poznaniu čoho sa stávame slepými, ak si zvykneme hovoriť o niečom „nepoznatelnom“ vo vzťahu k prírode – ako je to u mnohých vyznávačov moderných svetonázorov. Tak sa stalo, že sa z nedávnej minulosti do súčasnosti vyvinuli myšlienkové návyky, ktoré v národohospodárskych záležitostiach úplne zlyhali. Človek môže pozorovať mrznutie vody a vývoj embrya a „vznešene“ hovoriť o „nepoznatelnom“ vo svete nabádajúc súčasníkov, aby sa nestrácali vo fantáziách o tomto „nepoznatelnom“. Avšak nemôže zvládnuť národohospodárske úlohy s myslením vyškoleným na takom duševnom chápaní sveta, pretože tieto úlohy si vyžadujú celistvý prístup k ľudskému životu – a v ňom vládne duchovno-duševná zložka, aj keby sa prejavovala len v požiadavke po uspokojení materiálnych potrieb.

Národohospodársku vedu, akú si vyžaduje súčasnosť, získame až vtedy, keď sa nebude len poukazovať na „dušu a ducha“, ale keď už viac nebude označované za „nevedecké“ a nehodné osvietených ľudí snaženie o skutočné dosiahnutie duchovného poznania. Pretože o duši človeka sa bude môcť usudzovať až potom, keď sa chápe jej vzťah k tomu, čomu sa prírodné bádanie rado vyhýba.

Ľuďom, ktorí vychádzajúc zo svojich stanovísk dnes hovoria o nadzmyslových veciach a vyjadrujú vieru, že len prostredníctvom takého poznávania obráteného k nadzmyslovému svetu by mohol byť prekonaný prevládajúci materializmus, bude odvetené: materializmus by mal byť „vedecky“ prekonaný. Existuje dostatok pojednaní, ktoré vyrástli na pôde „pravej“ vedy a ktoré dokazujú, že materializmus nepostačuje k objasneniu prírodného diania. Tomu, kto takto argumentuje, treba odpovedať: také pojednania môžu byť teoreticky zaujímavé, materializmus však nemôžu prekonať. Ten bude prekonaný len vtedy, keď sa nielen teoreticky dokáže, že v skutočnosti sveta existuje niečo viac, ako len to, čo možno vidieť; on bude prekonaný až potom, keď do pozorovania svetového diania prenikne živý duch. Len tento duch vládnucci v ľudskom poznávaní môže tiež pochopiť súvislosti pôsobiace v materiálnom živote ľudskej spoločnosti. Dá sa dlho dokazovať, že „život“ nie je len čistý chemický proces – to materializmu neškodí. Účinný boj s materializmom je vedený až vtedy, keď človek má odvahu nielen povedať, že v svetonázore by mal byť činný duch, ale aj skutočne tohto ducha urobiť obsahom svojho vedomia.

Idea trojčlennosti sociálneho organizmu sa obracia na ľudí, ktorí túto odvahu majú. Táto odvaha sa snaží preniknúť od povrchností života k jeho vnútornej podstate. Ona chápe nutnosť pestovania slobodného, nezávislého duchovného života, lebo vidí, že spútaný duchovný život môže viesť nanajvýš k „poukazu“ na ducha, ale nie k životu v duchu. Chápe aj nutnosť samostatného právneho života, lebo sa prebojovala k náhľadu, že právne vedomie korení v oblastiach ľudskej duše, ktoré môžu byť účinné len v medziľudskom kontakte rozvíjanom nezávisle od duchovného a hospodárskeho života. Taký náhľad môže byť dosiahnutý len prostredníctvom poznania duševna v človeku. Životný názor, ktorý sa vyškolil na mienke o „nepoznatel'nom“ v zmysle mnohých súčasných myšlienkových smerov, bude mať sklon k omylu, že človek by mohol nájsť sociálnu štruktúru ľudskej spoločnosti, ktorá sa utvára len na základe materiálnych skutočností hospodárskeho života.

Odvahu, o ktorej je tu reč, nemôže zastaviť názor, že ľudia údajne nie sú „zrelí“ pre takú zásadnú premenu svojho myslenia a cítenia. Budú „nezrelí“ len dovtedy, kým im bude vhl'ad do duchovna „vedecky“ podávaný ako predsudok. Súčasný chaos nie je spôsobený nezrelosťou, ale vierou, že duchovné poznanie je príznakom neosvieteného človeka. Všetky pokusy utvárať sociálny život, ktoré vzniknú na základe tejto neduchovnej domnelej „osvety“, musia stroskotáť, pretože z tohto utvárania vylučujú ducha; on však svoje nároky nevedome uplatní v tom momente, v ktorom ho človek vypovie z vedomia. Len ak človek nepôsobí proti duchu, môže duchovno podporovať ľudské konanie. S pomocou ducha však pôsobí len ten, kto ho prijme do svojho vedomia. Iba prekonaním tej falošnej „osvety“, ktorá vzišla z nepochopenia náhľadu na prírodu, a ktorá sa v poslednej dobe stala svetovým evanjeliom širokých ľudských más, bude možné položiť základy sociálneho poznania, ktoré môže plodne pôsobiť na skutočný život.